

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2020

листопада 2001 р. № № 2860-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 10. Ст. 76 (втратив чинність).

2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422.

3. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України: Постанови пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999 р. № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99>.

4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, укладена державами-членами Співдружності Незалежних Держав у м. Мінську 22 січня 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009.

5. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності, підписана урядами держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у м. Києві 20 березня 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_076.

6. Конвенція про визнання й виконання іноземних арбітражних рішень, укладена у м. Нью-Йорку в 1958 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070.

7. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж, підписана в м. Женеві 21 квітня 1961 р., ратифікована Верховною Радою УРСР 25 січня 1963 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_069.

8. Договір між Україною і Китайською Народною Республікою про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах від 31 жовтня 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_014.

9. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99>.

ПОШУК БАЛАНСУ МІЖ ПРИВАТНІСТЮ ТА СВОБОДОЮ ЗМІ: ПОЗИЦІЯ ЄСПЛ

Білик Г. В.

*Студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету
Науковий керівник: Славко А. С.
асистент кафедри МЄПЦПД ННІ права
Сумського державного університету*

Проблема захисту гідності людини навіть в умовах сучасного суспільного устрою

не втрачає актуальності. Адже поняття гідності є базовою цінністю для людини, що підтверджується тим, що всі основоположні нормативно-правові акти як міжнародного рівня, так і національного, що описують основоположні права та свободи людини та громадянина, мають у своїх статтях посилаєння на неї.

Так, на рівні українського законодавства поняття гідності надається в Постанові Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 року. Відповідно до нього гідність є морально-етичною категорією й одночасно – особистим немайновим правом, яким закон надає значення самостійних об'єктів судового захисту та пропонує розуміти під гідністю визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності, яке є закріпленим в Конституції України [2].

Також для вітчизняного законодавства характерним є те, що на території нашої держави є ратифікованими та діють важливі міжнародні конвенції, які прямо чи опосередковано стосуються захисту людської гідності. Серед яких варто виділити: Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція, ЄКПЛ), Європейську конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню та Конвенцію ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Важливим органом для розв'язання спірних питань пов'язаних з порушенням норм ЄКПЛ є Європейський Суд з прав людини. На Україну юрисдикція ЄСПЛ поширюється з 1995 року - саме тоді була ратифікована Конвенція на території нашої держави.

Варто зауважити, що згідно з частиною 3 статті 55 Конституції України кожному громадянину гарантоване право звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ, органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, після використання всіх національних засобів захисту [1]. Тобто, згідно з положеннями Конституції та Конвенції, особа може звернутися до ЄСПЛ лише після отримання справи рішенням найвищого судового органу в державі. У цій роботі ми звернемось до практики вирішення спорів про дифамацію, тобто про захист честі, гідності та ділової репутації особи. Вкажемо, що у переважній частині спорів про дифамацію ЄСПЛ намагається знайти баланс між правом на приватність особи (стаття 8 Конвенції) та свободою вираження поглядів (стаття 10 Конвенції).

Також, варто уваги те, що рішення ЄСПЛ для української судової системи мають квазі-прецедентний характер, відповідно, при вирішенні спірної справи, аналогічна якій розглядалася ЄСПЛ, вітчизняний суд у своєму рішенні має врахувати позицію ЄСПЛ. Вбачається, що ця практика має позитивний характер для української правової системи,

адже наразі розгляд справ щодо захисту гідності, честі чи ділової репутації національними судами має деякі проблеми з встановленням фактів порушення прав позивача – наприклад, критеріїв вірогідності та достовірності інформації, яка додається до справи. Зокрема, значення критерію достовірності під час вирішення справ із захисту честі, гідності та ділової репутації було проілюстровано рішенням ЄСПЛ у справі «Торгейрсон проти Ісландії», в якому Суд вказував: «...Можна використовувати те, що говорять люди. Або навіть чутки. Були б ці чутки настільки схожі та численні, щоб їх не можна було би вважати брехнею».

Варто зауважити, що норми Конвенції та Конституції України в деяких випадках дозволяють обмежувати право особи на реалізацію свого права отримувати певну інформацію. Це стосується, зокрема, деяких положень Закону України «Про інформацію», Закону України «Про державну таємницю», Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», Закону України «Про захист персональних даних». До такої інформації можна віднести конфіденційну інформацію, особисті дані про особу, інформацію, яка є державною таємницею чи службову інформацію. Такі види даних, їх особливий порядок збирання, обробки та зберігання охороняються вище вказаними законами [4].

Вартий уваги той факт, що ЗМІ має право публікувати приватну інформацію про певну особу, якщо це зумовлено суспільним інтересом. Це положення міститься в нормах Закону України «Про телебачення і радіомовлення» [3]. Але українське законодавство має певну прогалину у вигляді відсутності єдиного визначеного поняття «інформації», що породжує деякі неточності під час судових розглядів справ, пов'язаних з цим питанням. Виходячи з норми статті 3 Конституції України про відповідальність держави за свою діяльність перед людиною і суспільством, можна вважати дане поняття таким, що розкриває суть суспільного інтересу з точки зору відкритості державної влади перед своїми громадянами та відповідноможливість доступу до інформації, яка пов'язана з нею [1].

Під час розгляду справи «Санді Таймс проти Сполученого Королівства», яка відбулася 1979 року, ЄСПЛ зазначив, що вирішуючи, чи має право засіб масової інформації подавати спірну публікацію, у першу чергу варто визначити чи складає ця інформація суспільний інтерес. Так, Суд встановив, що питання, поставлене «Санді Таймс» в публікації, дійсно було цікавим для суспільства. Тобто, якщо питання, яке було висвітлене ЗМІ справді має суспільний інтерес, то у такому випадку можна назвати необґрунтованим обмеження свободи вираження поглядів з боку держави. Варте уваги і рішення по справі «Фрессо і Руар проти Франції» від 1999 року, де було вказано на

непропорційність притягнення журналістів до кримінальної відповідальності за оприлюднення даних, які були визнані такими, що викликають цікавість у суспільства, зокрема тим, що були пов'язані з соціальним конфліктом [5]. Таким чином, основним завданням ЄСПЛ під час розгляду таких видів справ є встановлення факту суспільного інтересу до оприлюдненої інформації, зокрема в ЗМІ.

Важливим є рішення Суду у справі «Лінгенс проти Австрії» від 1986 року, де було зазначено: «Хоча преса не повинна переступати меж, встановлених *inter alia*, для «захисту репутації інших осіб», на ній лежить обов'язок повідомляти інформацію та ідеї на політичні теми так само, як і в інших сферах, які становлять громадський інтерес. І не лише засоби масової інформації мають завдання повідомляти таку інформацію та ідеї, а й громадськість має право отримувати їх». Це дозволяє дійти висновку, що принцип наявності чи відсутності суспільного інтересу до висвітленої в публікації проблеми має застосовуватись не лише при оцінці дій ЗМІ, які оприлюднили інформацію з обмеженим доступом, але й у випадках, коли мова йде про інформаційне втручання ЗМІ в приватне життя публічних осіб [4].

Отже, позиція ЄСПЛ полягає в тому, що чим більш публічною є особа, яка мала чи має певні повноваження, що становлять суспільний інтерес, тим сильнішим може бути втручання у її приватність. Це свідчить на користь ЗМІ під час розповсюдження особистої інформації. Чергове підтвердження цих тез ЄСПЛ надав у справі «Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини». Велика Палата Суду у цій справі запропонувала шість критеріїв, які допомагають збалансувати право на приватність та свободу вираження поглядів. Зокрема, до уваги беруться такі характеристики як внесок у обговорення проблеми, що становить загальний інтерес, популярність особи та тема повідомлення, попередня поведінка відповідної особи, спосіб отримання інформації та її правдивість, зміст, форма та наслідки публікації та суворість накладеної на видання санкції, якщо вона застосовувалась [6].

Приведені для прикладу вище рішення ЄСПЛ, наразі є своєрідним орієнтиром для вирішення схожих ситуацій на національному рівні. Саме від їх раціонального застосування українськими судами залежить ефективність розгляду справ, що стосуються недоторканості приватного життя, гідності, свободи вираження думок. Також зауважимо, що інформація, яка має суспільний інтерес, але водночас обмежена в доступі, може бути опублікована через засоби масової інформації, що у свою чергу забезпечує існування принципу доступу до інформації.

Таким чином, вивчення практики ЄСПЛ є дуже важливим при розгляді подібних справ. Саме активне використання та залучення досвіду ЄСПЛ допоможе привести не тільки національне законодавство, а і правозастосовну практику до європейських

стандартів, що є дуже важливим у світлі євроінтеграційних процесів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 08.04.2020).
2. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Верховного суду України від 27.02.2009 № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення: 08.04.2020).
3. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 № 3759-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12> (дата звернення: 08.04.2020).
4. Лежух Т. Розгляд справ: судова практика європейського суду з прав людини. ЛІГА. Блоги. 2017. URL: <https://blog.liga.net/user/tlezhuh/article/27286> (дата звернення: 08.04.2020).
5. Полудьонний М. Позови про захист честі й гідності в контексті юриспруденції Європейського суду з прав людини. Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. 2001. URL: <http://khpg.org/ru/index.php?id=1007460190> (дата звернення: 08.04.2020).
6. Case of Axel Springer AG v. Germany / European Court of Human Rights HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034> (дата звернення: 08.04.2020).

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ІСТОРІЯ ПРОТИДІЇ НА УНІВЕРСАЛЬНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Нагорна А. О.

Студентка I курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Славко А. С.

асистент кафедри МСПЦПД ННІ права

Сумського державного університету

Однією з актуальних проблем сучасного світу є торгівля людьми. Ця проблема є складною і багатогранною, про що свідчить динаміка її зростання в останні роки. Такі явища як торгівля людьми та експлуатація дітей становлять значну суспільну небезпеку, є грубим посяганням на права і свободи людини, що суперечить як міжнародному праву,